

Pääkirjoitus 8.4.2011

Kirje kotoa

SAIN PUHELUN Pohjoisesta, soittaja kertoi isänsä aina sanoneen, että oli niin mukavaa, kun postiluukussa kolahti ja Jaakkiman Sanomat saapuivat. "Se on kuin kirje kotoa". Tätä minä toivoisin, että lehti olisi teille lukijoille pieni tuulahdus ja viesti kotoa, omilta sijoilta tai juurilta. Sitä, että se liikkahduttaisi sydäntä ja elähdyttäisi mieltä. Avaisi ikkunan hetkeksi entiseen aikaan, mutta toisaalta näyttäisi, että meille tärkeät arvot elävät vahvasti myös tänä päivänä.

PARIKKALAN RAJA-ASEMAN avaamisesta laajemmalle liikenteelle on jälleen keskusteltu päättäjien kesken. Asema on palvelut lähinnä puunkuljetusliikennettä, ja noin 50 henkeä ylittävää rajan päivittäin. Etelä-Savon maakunta haluaa muuttaa aseman kansainväliseksi, kaikelle liikenteelle vapaaksi rajanylityspaikaksi. Näin lyhennettäisiin pietarilaisten matkaa pohjoiselle Saimaalle ja luonnollisesti myös suomalaisten matkaa Laatokalle.

Raja-aseman avaaminen ei ole halpaa, sillä kustannukset on arvioitu 10 miljoonan euron paikkeille. Suurin osa kuluisi Venäjän puoleisen tiestön kunnostamiseen. Tähän on kuitenkin mahdollista hakea mittavaakin tukea EU:n ENPI-aluekehitysohjelmasta. Se on rakennerahasto, josta saadaan tukea EU- ja naapurivaltioiden rajan ylittäviin yhteistyöhankkeisiin. Toteutuessaan vuonna 2015 Parikkalan avautuminen nopeuttaisi matkoja Lahdenpohjaan ja Sortavalaan. Lahdenpohjalle se voisi olla onnenpotkaus, joka lisäisi matkailutuloja. Saman suuntaisesti luonnollisesti tulee vaikuttamaan Laatokan kansallispuiston toteutuminen. Siitä Venäjän valtio teki päätöksen viime marraskuussa. Puisto tulisi kattamaan 1200 km²:n alueen mannerta ja satoja saaria.

TEEMME KOTISEUTUMATKAN kuitenkin tänä vuonna vielä Niiran raja-aseman kautta. Kokoonnumme rajan läheisyyteen Pohjois-Karjalan opistolle ensimmäisenä iltana ja ylitämme rajan seuraavan päivänä heti aamusella levänneinä ja virkeinä ja valmiina elämyksiin ja tunteisiin heimomme mailla.

Tervetuloa mukaan matkalle!

Tea Itkonen
juurakkoni on Kumolassa, Lavijärvellä,
Rautalahdessa, Metsämiklissä ja Nivalla

Voit tilata lehden joko kesto- tai vuositilauksena, mutta myös yksittäisen irtonumeron, jos kiinnostut jostakin erityisestä artikkelista.

Lehden 2011/02 artikkelit:

s. 1
• Pääsiäisen ilo, emerituspiispa Matti Sihvonen
• Runo kevälle, Maija Silanen s. 2
• Virpasuntai, Reino Halonen
• Rahan leikkuuta ja pässinmakkaraa, Aarno Kaartinen
• Poimintoja muista pitäjälehdistä
s. 3
Seurat toimivat:
Lumisäätiön vuosikokous, Etelä-Suomen Lumivaaralaisten vuosikokous, Jaakkimalaisten seurain kevätkokous, Suur-Jaakkimalaisten kevätkokous ja hengellinen iltapäivä Kouvolassa 19.3.
s. 4
Lyyrin Reuskula ja mystinen Mikli, Irja Bergman
s. 5
Elsa Kososen haastattelu, Tea Itkonen
s. 6
• Lumivaaralaisia mahtisukuja: Viljo Linni, Aarno Kaartinen
• Lumivaaralaisia postileimoja, Kari Rapo
s. 7
• Suurlähtelias Lumku Reimaa, Aarno Kaartinen
• Lumivaara-museon aarteita: Putkiradio Philips Terväjärveltä, Leo Malinen

• Onnistunut matka, Maire Kuusmin s. 8
• Väino Huolmanin jaakkimalaisia tulitikkuetikeittejä, Tea Itkonen
• Lumivaaralaisia pitskejä s. 9
• Salaperäisten pässinsarvien jäljillä, Eine Joutsijoki
• Erkki Hännisen ainutlaatuisen Ylistaron kyläkirja
• Murremaistiaisen, nimim. Kiertokouluu käynt s. 10
• VTT Tomi Kortelaisen haastattelu, Tea Itkonen
• Viljo Kuusmanen 90 vuotta, Tea Itkonen s. 11
Sivu 11: Tuntematon emäntä
• Kuhkaalainen emäntä valokeilassa
• Dokumenttielokuva tallentaa arjen historiaa
• Nyt muistelemaan: Naisten työ kotirintamalla ja asutustiloilla
s. 13 Karjalainen hevonen, Leo Malinen s. 14
• Huittisten sotapojat jääkärien jäljillä, Paavo Punkari
• Kyläkirjakuulumisia s. 15
Pauli Jaatiselle suo Ahti anteaan, Kari Jääskeläinen

Virpasuntai

Kevääntulo oli jo pitkällä. Oli lauantaiaamu. Maria-mummo varmisti vielä ennenkuin lähdin koulun, että "Palattua kotiin tehdään iltapäivällä Aili-siskosi kanssa virpavitsat. Huomenna on palmusunnuntai ja teillä lapsilla on tärkeä tehtävä hoidettavana".

Tulin koulusta puoli kahden maissa, söin ja sitten aloitettiin vitsojen rakentaminen. Hanna-äiti oli ostanut edellisen päivän kauppareissullaan erivärisiä kreppipapereita. Niistä leikattiin ja venyteltiin kauniita kukkia pajunoksiin kiinnitettäväksi. Pajut olimme yhdessä Antti-ukon kanssa valitsemassa radan varren pusikosta. Oksissa oli komeita, valkoisia ja pehmeitä pajunkissoja.

Iltapäivämme kului rattosasti. Olipa pientä kilpailua siitä, kenen tekemä virpavitsa oli näyttävempi.

Reino Halonen

Sunnuntaiamuna "virpasuntaina" virvottiin ensiksi kotiväki ja sitten kipaistiin pellon poikki naapuriin. Repojen perhe oli lähinaapurimme.

Tuossa yhdeksän tienoissa alkoi Maria-mummo kurkkia ikkunasta kylälle päin. "Tulooks ne tänä vuonna ensikkää"? Tulivathan ne Heikkilän lapset Meerin johdolla sukset suihkien.

En muista ainoatakaan virpasuntaita ilman tätä seremoniaa.

Pääsiäissunnuntaina sitten virpojat hakivat palkkansa. Mitä milloinkin. Tavallisin palkka oli omena, karamellejä ja joku leivonnainen. Taisipa virpojen mukaan mennä terveisenä Marian leipoma lämpimäinen.

Viimeksi olen opettanut joitakin vuosia sitten virpavitsojen tekoa tyttären tyttärelle Sallalle.

Lyyrin Reuskula, Myyttinen Mikli

pääsis vielä kottii", sanoi joku vanha ihminen. "Mie näin unen, jot päästii Karjalaa", kertoi joku toinen vanha nainen silmät hehkuen. Oli alituisesti tunteellista kaihoa ja ikävää lapsen kuulla. Karjalaiset myös nauroivat iloisesti yhdessä, paljon ja kuuluvasti, tarinat hersyivät.

Kun vuonna 1993 ensimmäisen kerran sodan jälkeen kävin Karjalassa, saatoin nähdä, että Karjala tosiaan on olemassa. Jaakkimassa minun oli pakko myöntää, että siellä todella oli ihmeellisen kaunista ja lumoavaa. Onhan niin, että menetetty Karjala on nukkunut ruususenunta yli 50 vuotta: ei ollut rakennettu teitä, jotka olisivat mylertäneet maisemaa, ei ollut paljon asutustakaan, luonto on saanut rehoittua vapaasti.

Aavemaista ja mieltä riipaisevaa oli nähdä, että lähes kaikki rakennukset olivat kadonneet, vain kivijalkoja voi hakea heinikon ja sammaleen seasta. Sinervän mökki kunnallaan taisi tuossa Reuskulan kyläkunnassa olla ainoa ehyt entinen rakennus. Opettajien Tolkin ja Mustosen talot Ahvenjärven rannalla lahosivat lempeästi. Natrin talo seiso aivan tien vieressä hylättynä. "Karjalan talo, autio talo, ikkunoista on sammunut valo."

Voi vain kuvitella, miten kylät olivat ennen olleet täynnä elämää, työtä ja toimintaa! Matkan varrella Reuskulaan näki Miinalassa silloisen suuren sovhoosin nautakarjan laiduntavan niityllä, ja Miklin Kuorejärven luoteisrannan lähelle farmari Smirnof oli kyhännyt talon.

Sortavalan – Lahdenpohjan rantatien varressa Ahven-

järven rannalla nousi esiin menneisyys. Tuli mieleen heinäkuun loppupuoli 1944. Olin kolmivuotias, kun minut ja sisarukseni Silja ja Eino, lähetettiin pois Jaakkimasta turvaan Ruotsiin tykkien jylissä ja pommikonelivueiden ulistessa. Stalinin sotakoneet jyräsivät, Kannas oli murtumaisillaan, ja Laatokan pohjoispuolen rintamalla, jo aivan lähellä Sortavalaa, taisteltiin äärimmäisin ponnistuksin. Lapsi, vaikka ei ymmärtänyt, aisti sodan kauhun ja hirvittävän uhan ilmapiiirin. Ikkunaruudut helisivät, maa järisi ja Ahvenjärven vesi läikkyi. Ei ollut aikataulusta paljon tietoa, kun tien poskessa odottelimme autoa. Itään päin kulki kuorma-autoja, joiden lavalla oli miehiä, idästä länteen kulkevien autojen lasti oli hiljaista.

Sodan jälkeen raja menetetettyyn Karjalaan oli kuin kuolema. Sinne ei kukaan voinut mennä eikä sieltä kukaan tullut. Jaakkima-sanaakaan ei sopinut virallisesti käyttä, piti olla esim. Jaamasaatiö, ei Jaakkima-säätiö. Nyt saamme aika vapaasti kulkea Karjalaan. Suomi on itsenäinen läntiseen Eurooppaan integroitunut hyvinvointivaltio.

Vanhempani olivat syntyisin Miklin kylästä. Mikli on hyvin erilainen kuin Reuskula. Reuskula antaa vaikutelman valoisasta, koivikkosesta, lyyrisestä; Mikli puolestaan vaikuttaa salaperäiseltä, jylhältä, tummalta.

Irja Bergman

Lue Miklistä ja/tai artikkeli kokonaisuudessaan sanomalahdestä.

Vanhaa tulta!

Jaakkimalaisia ja lumivaaralaisia tulitikkuetikettejä

Väinö Huolmanin keräilyvihko löytyi ullakolla

Etikettien keräily oli ennen poikien mieluisa harrastus. Niitä liimattiin vihkoihin ja vaihdettiin toisten keräilijöiden kanssa. Iijärvellä vuonna 1929 syntynyt Väinö Huolman kertoo aloittaneensa etikettien keräilyä alle 15-vuotiaana pojankollina ja pistäneensä askin talteen aina, kun niitä kohdalle osui. Ja osuihan niitä, milloin tien poskesta tai kadulta, milloin talojen nurkista. Etiketit siloteltiin ja liimattiin vihkoon.

– Jonkin verran löytyy myös evakkoajalla kohdalle osuneita Saaren pitäjän ja Parikkalan liikkeiden etiket-

tejä. Vanhempani asettuivat Ylistaroon ja sinne vihko jäi ullakolle, kun lähdin omille teilleeni Vaasaan ja myöhemmin Lapuulle.

Huolman on tehnyt päivätyönsä Lapuan tv-asemalla teknikkona.

Kotitalo myytiin aikanaan, 1965, mutta Väinön veli oli jokin vuosi sitten talossa vierailut ja löytänyt vintiltä Väinön vanhan vihon. Nyt vihkoa on taas mukava katsella ja ihailla värikkäitä etikettejä.

Lumivaaralaisten pitskejä

Lumivaaran kauppiat mainostivat myös liikkeitänsä pitskiaskien kansissa. Pitskiana oli käytössä eri puolilla karjalaa, ja se tuli venäjänkielestä (spitski). Pitskeillä sytytettiin liitteen (hellaan) tuli, mutta liitteen jukka (pelti) piti muistaa avata sitä ennen.

Väinö Huolmanin kokoelmaan on osunut pari etikettiä Lumivaaran kaupoista. Ihalan kauppiaan Severi Rantasen tikut ovat Kauppiaitten Teollisuus Oy:n tulitikkutehtaan valmistamia.

Kauppa sijaitsi Ihalan asemalla ja sen puhelinnumero oli 1 - mahtoiko kauppialla olla kylän ensimmäinen puhelin? Huhtervussa oli osuusliikkeen lisäksi Kiiverin sekatavarakauppa, jonka puhelinnumero oli 23. Kauppa sijaitsi Huhtervun Osuuskaupan ja koulun risteyksestä muutaman sata metriä Kumolaan päin. Risteyksen tuntumaan sijoittuvat Huh-

Herkkula sijaitsi Lahdenpohjassa pääkadun varrella samassa talossa Savo-Karjalan osakepankin kanssa. Talo tunnettiin myös Miikkulaisen talona.

Junan takana näkyy Eino Jääskeläisen kauppa Lahdenpohjan rannassa. Sen edustalla oli kalatori. Vasemmalla valkea rakennus rannan tuntumassa on osuuskauppa ja sen takana näkyy mäellä Seurojentalo.

tervun koulu, puhelinkekus, Osuusliike Laatokan Huhtervun myymälä ja Veikkolaisen Paperi ja Räjähdyssaine-

kauppa. Muistaako kukaan enää Otto Kiiverin kauppa? Tea Itkonen

Artikkelit kokonaisuudessaan vain sanomalehdessä.

Etiketit Väinö Huolman/Valokuvat Jaakkiman Sanomat

Karjalainen hevonen

Karjalaiset talot olivat yleensä pinta-aloiltaan pieniä, pelot olivat mäkiäisiä, mutta maa oli kuitenkin hyvinlaatuista kasvualueita. Yksittäisten talojen metsäpinta-alat olivat ns. lahjoitusmaapolitiikan ansiosta pieniä, mutta myöhemmin tätä puutetta saatiin korvaamaan yhteismetsä.

Hevosella oli tärkeä osansa hoville tehtävissä taksarikipäivissä, yleensä ne pitivät sisällään talosta miehen ja hevosen hovin töihin sovitun taksan mukaan. Karjalaisten tilojen omistus oli ennen sodan syyttämistä ollut vasta yllättävän vähän aikaa isäntien ja sukujen hallinnassa.

Hevonen oli se juhta, jolla kynnettiin pelot, muokattiin ne kylvökuntoon ja ajettiin viljat puitaviksi. Samoin heinä ja muikin karjan rehu. Vaikkea on sellaista isompaa asiaa kehittää, missä ei karjalainen hevonen olisi ollut

tärkeä lenkki.

Tietenkin oli kauppa- ja myllyreissut; vierailut ja edustustehtävät. Silloin suitiin hevonenkin juhla-kuntoon, valjastettiin hienoilla valjailla - valjailla, joissa kiiksi hopea ja vaski. Ajopelinä oli kiessit, tai talvella kirkkoreki.

Karjala oli alue, jossa oli jo tuolloin ymmärretty erikoistumisen merkitys. Esimerkiksi Valkjärvellä valmistettiin mainittuja, hienoja hevosajopelejä, niiden mallit ja maalaukset olivat kehittyneet taiteeksi. Kyyrölässä tehtiin saviastioita, Sakkolassa kasvatettiin porsaita, räisäläiset hevoset olivat maankuuluja. Muissakin pitäjissä kasvatettiin hyviä hevosia.

Oli ammattikunta, joka kävi markkinoilla tekemässä kauppa hevosilla. Esimerkiksi Lumivaarassa oli isäntämiehiä, jotka saattoivat johonkin Viipurin tai Käkö-

Erkki Korjonen hevostensa ja poikiensa Eeliksien ja Einon kanssa kotinsa Koivumäen pihassa 1938.

men markkinoille viedä useampia junanvaunulastillisia hevosia kerrallaan myytäväksi. Nämä markkinat koituivat monelle isäntämiehelle koettelemuksen paikaksi, muuttaman hevoskaupan jälkeen tuppasi hevonen vain huononemaan.

Hevonen oli muutenkin talon ylpeys, suurimmissa ta-

loissa oli useampiakin hevosia, mutta tavallisessa talossa oli yleensä kaksi hevosta. Niillä pienemmällä mökeillä, joilla ei ollut omaa hevosta, oli yleensä mahdollisuus lainata naapurista hevosta tai isommat työt tehtiin naapurien kanssa yhdessä.

Leo Malinen

NYT MUISTELEMAAN Naisten työ kotirintamalla ja asutustiloilla

Tuntematon emäntä -elokuvan painopiste on Kanta-Suomen emäntien tarinoissa. Mukana on toki myös karjalaisemäntien kertomuksia. Elokuvan innoittamina pyydämme nyt lehden lukijoita, karjalaisia kotirintamaisia muistelemaan sota- ja asutusaikaa.

Naiset saivat pärjätä monenlaisissa oloissa, erityisesti 70 vuotta sitten vuonna 1941 elettiin monessa perheessä muuttoaikaa. Jotkut muuttivat keväällä tilapäisasumuksesta pika-asutustilalle ja osa oli jo syksyllä muuttamassa takaisin Karjalaan. Kirjoitukset voivat olla omia muistelmia tai tyttärien tai poikien muistelmia äideistään ja kotielämästä vaativissa olosuhteissa.

1. Pika-asutustilalla:

Kertokaa arkipäivästä pika-asutustilaa raivattaessa, miten selvitettiin ja keitä oli työtä tekemässä? Oliko perhekunnassa useampi sukupolvi? Millainen oli työnjako oman talon töissä ja ehdittiinkö lisäksi osallistua talkoisiin? Oliko karjaa ja milloin sitä pystyttiin hankkimaan lisää?

Missä lapset saattoivat aloittaa koulunsa ja kuinka he koulutien selvittivät usein kylän laitamilta sijaitsevilta tiloilta? Milloin tuli tunne, että kyllä tässä selvitään?

Kuinka pidettiin yhteyttä sukulaisiin ja entisiin naapureihin? Miten ja mitä juhlahetkiä vietettiin?

Miten tutustuttiin uuden paikkakunnan asukkaisiin ja naisväkeen? Millaisia törmäyksiä tai sattumuksia eri murre ja tavat aiheuttivat kanssakäymisessä? Mitkä paikkakunnan tavat tuntuivat erikoisilta? Mitä karjalaisia tapoja pidettiin uudella paikkakunnalla vieraina? Kertokaa suruista ja iloista, myös kommelluksista.

2. Paluu kotiin Karjalaan:

Kertokaa paluusta, kuinka se tapahtui perheessänne? Missä kunnossa koti oli ja miten siinä päästiin asumisen alkuun? Kertokaa emännän työstä ja kuinka perheissä ja ryhmässä selvitettiin raskaammista töistä, joita rintamalla olleet miehet eivät olleet tekemässä?

Millaisia mietteitä, ajatuksia ja toiveita vaalitte silloin? Kuinka lasten asiat järjestäytyivät? Mistä saatiin elintarvikkeita ja vaatteita?

Kertokaa yhteydenpidosta rintamalle? Miten sotatila näkyi kotiväen elämässä?

3. Toinen evakko aika:

Perheen kanssa pitäminen evakossa, miten se onnistui ja kuinka löydettiin yhteen? Miten arkea, perhettä ja karjaa hoidettiin vieraisissa nurkissa? Pääsiko perheenne asutustilalle jo sodan aikana? Miten siinä selvitettiin?

Kuinka suhteet muotoutuivat paikkakuntalaisiin nyt, kun Karjala oli lopullisesti menetetty.

4. Asutustilalla:

Milloin saitte tiedon omasta paikasta? Mitkä olivat ensi tunteet tilalle saavuttaessa? Kuinka työt ja eläminen käynnistettiin? Miten työt edistyivät ja mikä oli työnjako? Muistatko harjakaiset, tupaantuliaiset ja ensimmäisen joulun omassa kodissa? Millaista apua saatiin paikkakuntalaisilta ja miten suhteet muotoutuivat? Kuinka lapset sopeutuivat? Milloin alkoi tuntua kodilta?

Julkaisemme muistelmia ja kirjoituksianne lehdessä. Kirjoitukset osoitetaan toimitukseen. Kirjelmätyksen voi lähettää ilman postimerkkiä vastaustunnuksella. Valokuvat palautetaan, joten muistatthän laittaa yhteystietonne. Lisätietoja toimituksesta, puh. 050 440 6109

Naisia ja lapsia peltotöissä Lumivaaran saaristossa. (Etelä-Suomen Lumivaaralaisten kuva-arkisto)